

אומר אביי 'אמרי אוקמי הוא דקא מוקמי התם' שהרי הכל רואים שמפסיקים בשל ראש חדש בין ואתה תצוה לקריאת כי תשא. אלא מדובר כשחל ראש חדש באמצע השבוע והקדימו קריאת שקלים לפני ראש חדש.

[עתה לפי הסדר שבידינו אי אפשר לפרשת תצוה או כי תשא לחול בשבת שקלים (ר"ן). וכנראה נפלה בדבריו ט"ס וצ"ל 'שקלים' במקום 'פורים']. ואולם הרי"ף והרמב"ם הביאו נידון זה להלכה, וקצת משמע שהיה זה שייך אצלם. ובתורי"ד תמה כיצד יתכן לקרוא תצוה בתחילת אדר, ואפילו בשנה מעוברת, הלא מתחילים לקרוא בראשית בשבת אחרונה של תשרי, ופרשת תצוה היא הפרשה העשרים לבראשית, ואי אפשר לה לבוא בר"ח אדר או קודם לכן].

*

'בענין בית הכנסת שהועמדו שם הדגלים מארצות הברית וממדינת ישראל, שבשביל זה אין רוצים אחדים להתפלל שם, אם יש בזה ממש –

הנה בדבר ביהכ"נ שנבנה כדין לקדושת ביהכ"נ וכבר התפללו בו, הוא בקדושתו אף אם נעשה שם עבירה ממש ועניני קלון, כמפורש במגן אברהם... ואם כן אף אם נימא דהעמדת הדגלים בבית הכנסת הוא דבר איסור, לא נתחללה הקדושה בכך ועדיף להתפלל שם מלעשות מנין במקום חול, כמו בכל בית הכנסת.

ובעצם לא מובן איזה איסור ממש יש בהעמדת הדגלים, הא ליכא איסור להכניס דברים שהם חולין, אף שאין בהן שום צורך לבית הכנסת, אף בנבנו בלא תנאי, וכל שכן בנבנו על תנאי כבתי כנסיות שלנו, ואף שאלו שעשו זה לדגל וסימן למדינת ישראל היו רשעים, מכל מקום הא לא החזיקו זה לדבר קדוש שנימא שיהיה חשש גרירה דעבודה-זרה, וידוע לכל שעשו זה לסימן בעלמא, והוי זה ככל דבר חול. וגם דגל ארצות הברית שהוא גם כן שם מוכיח שלא הכניסו זה בשביל שמחשיבין זה לדבר קדוש אלא שהוא לסימן על מנהלי בית הכנסת שמחבבין מדינה זו ומדינת ישראל והפצו להראות זה במקום רואים.

ולכן אף שודאי לא מן הראוי הוא להכניס בביהכ"נ שהוא מקום קדושה וכל שכן שאין להניחו שם בקביעות וכל שכן לא אצל ארון הקודש, אבל איסור ממש לא שייך לומר על זה אלא שהוא ענין הבל ושטות, ואם אפשר באופן של שלום לסלקם מבית הכנסת היה זה דבר טוב, אבל לעשות מחלוקת בשביל זה אסור. ואם היה כח בלא מחלוקת לעקור כל ענין הדגל כדי שלא יהיה זכרון למעשה הרשעים, היה גם כן אולי נכון לעשות, אבל ח"ו לעשות מחלוקת בזה. ולכן אלו שרוצים לעשות בשביל זה מנין במקום אחר וחושבים שעושים בזה דבר גדול – אין עושים כהוגן, ורק הוא ענין פוליטיקא מצד כח היצר והשטן אשר בעוה"ר מרקד בינן עד אשר ירחם ה' וישלח לנו הגואל-צדק ויערה עלינו רוח ממרום ללכת בדרך התורה והאמת לבלי לנטות מימין ושמאל' (שו"ת אגרות משה לגר"מ פיינשטיין זצ"ל, מיום י"ט בתמוז תשי"ז).

דף ל

'מאי לאו אפילו בערב שבת, לא בתוך השבת דוקא'. 'תוך' משמע אמצע השבוע, שיש חול לפניו ולאחריו והוא בתוך (עפ"י ר"ן).

[בשורת' שבט הלוי (ח"ד קצב) הורה למעשה (עפ"י השלחן-ערוך אה"ע קמד, א, וכן צידד בדעת מהרי"ט אה"ע ח) שסתם לשון 'תוך' אצל בני אדם, אין משמעו דוקא שיש לפניו ולאחריו, וכגון אדם שהבטיח לחברו לפרוע בתוך השבוע או בתוך חנוכה – יכול לשלם לו אף ביום האחרון. וכן בלשון התנא, פעמים רבות מתפרש 'תוך' על כל משך הזמן, כמו 'תוך מלאות' וכד', אלא שפעמים נוקטים לשון 'תוך' בדקדוק ואז משמעותו באמצע. וזה דלא כמו שנקט בכנסת הגדולה (באה"ע קמד ובסוף אה"ח כלל מב) בשם מהרי"ט, שאין יום אחרון בכלל. ע"ש].

'כי היכי דלא תיקדום עשיה לזכירה'. יש מפרשים 'עשייה' – משתה ויום טוב (כעין שאמרו לעיל ב:). ומכאן תמה הרלב"ח על מה שכתבו הפוסקים (תרפח, עפ"י הירושלמי) שפורים שחל בשבת אין עושים הסעודה עד לאחר השבת, והלא כאן מבואר שה'עשייה' של המוקפין היא בשבת עצמה. וכן עשה הרלב"ח מעשה בעצמו דלא כהשלחן-ערוך. ואולם כבר יישבו קושיתו באופנים שונים (ע' בפוסקים אה"ח שם; נודע ביהודה קמא אה"ח מב; דובב משרים ח"א טו; חזון איש קנה, א; גנזי ראה פורים עמ' 17 ואילך). ויש מפרשים שה'עשייה' שאמרו כאן היינו קביעת ימי הפורים עצמם, [או קריאת 'זיבא עמלק' שבפורים] ולפי זה אין מכאן כל ראייה לענין זמן הסעודה (ע' חזון איש קנה, א; מרומי שדה כאן ומשיב דבר ח"ה כ – תשובה מהגר"ח ברלין בן הנצי"ב).

[בענין זה הראני אבי מורי זצ"ל מספר עתיק שבידו, הנקרא **עיבור שנים** לרבי יששכר בן סוסאן, רבה של קהילת המרוקאים בצפת בזמן מרן השלחן-ערוך, שדן בשיטות הפוסקים בפורים שחל להיות בשבת. בין הדברים כך הוא כותב (הספר נדפס בחיי הרב המחבר, בשנת של"ט, וממנו אני מעתיק):

'... וכן זוכר אני כשהייתי דר בירושלם עיר הקדש תוב"ב שהיא מוחזקת במוקפת חומה מימות יהושע בן נון, שאירע שנה אחת פורים שלהם בשבת וסעדו אותה כל הקהל יצ"ו בו ביום השבת על פי הוראת מורי הרב החכם השלם מהר"ר לוי בן חביב זלה"ה שהוא היה אז איש ירושלם, אפשר שמאותו זמן ועד עתה כמו י"ב שנה, ורשומה יפה היא בעיני אותה שנה ואותה סעודה בסימני' מובהקי'...

... אחר תשלום הספר ובשנה זו שנת השי"ב ליצירה, נתאכסנו אצלי פה צפת תוב"ב שני בעלי תורה מירושלם תוב"ב וספרו לי שהשנה שעברה שחל ט"ו באדר שלה בשבת נפלה מחלוקת גדולה בין חכמי ירושלם יצ"ו על הוצאת ספר תורה לפרשת פורים ביום ו' שקראו בו המגלה, שמהם רצו להוציאו ומהם לא רצו להוציאו, וסוף לא הוציאוהו, ובזמן מורי ז"ל שכתבתי למעלה איני זוכר כלל אם הוציאוהו באותה שנה, ולמטה במנהגות (כצ"ל) בסדר פורים אכתוב בע"ה שכן נמצא כתוב מפורש בספרים ישנים שלא להוציאו בו ספר תורה, וספרו לי שגם בסעודה נפלה חלוקת בקהל יצ"ו מהם שלא סעדוה עד לאחר השבת ומהם סעדוה ביום השבת שהוא יום ט"ו עצמו, ואם הייתי אני שם נראה לי שהייתי נמשך אחר אלו המורי' ז"ל וכמו שכתבתי...

אחר כך בא לידי ספר הזוהר... עדיין עומד אני בקצת משלי שכתבתי שאם מחיבתה רוצה הוא להביא תחלה קצת מהמוכן ולומר זה לכבוד שבת ומתחיל ואוכל ואחר כך מוסיף מה שעוד יש לו בסעודה היא על שולחנו קודם שיברך ברכת המזון על מה שאכל ואומר זה לכבוד סעודת פורים ממלכא דהיינו שבת על פתוריה שאין נחשב זה פתורא אחרא... ואז (נראה שצ"ל: ואם) אזכה לשנים אחרות בירושלם תוב"ב בשנה הזו כך אעשה בה בסעודה זו בע"ה...].

ומובא ממו"ר הגרש"ו אויערבך זצ"ל (הליכות שלמה פורים כא, 1) שלא נהגו עתה בירושלם להוסיף בשבת סעודה מיוחדת לכבוד פורים אלא מרבים בסעודת השבת.

‘ולא פליגי, הא דאיכלע ראש חדש ניסן בשבת הא דאיכלע באמצע שבת’. ואם תאמר הלא גם כשחל ראש חדש ניסן ביום ראשון, אין קוראים פרשת פרה בשבת הסמוכה לפורים שהרי קוראים ‘החודש’ בערב ראש חדש ניסן, ו‘פרה’ נקראת בשבת הקודמת שהיא כ”ב באדר ולא בשבת ט”ו באדר? יש לומר, אמנם אינה נקראת בשבת הסמוכה לפורים של פרוזים, אך עכ”פ היא נקראת בשבת הסמוכה לפורים דמוקפין, כלומר בשבת שלאחר פורים דמוקפין (ר”ן).

(ע”ב) זבתעניות למה לי הפסקה, ליקרי מצפרא בענינא דיומא ובמנחה בתעניתא? – מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא מצפרא כינופיא...’. ועתה שאין העם מתכנס לבדוק בעניני העיר, נהגו לקרוא ב’יחל’ גם בבוקר. ואף על פי שהיה ראוי לקרוא בסדר היום, וכמו שהקשו בגמרא – כתב הר”ן, כיון שבזמן הראשונים תקנו להפסיק בתענית ולא היו קורין בענינו של יום, גם אנו אין עושים כן. ובמסכת תענית תמה הר”ן על מנהג זה ונקט שאין לקרוא ב’יחל’ בשחרית (וכן הוא מנהג רב עמרם גאון). ואולם השלחן-ערוך (תקסו, א) פסק שקוראים ‘יחל’ בשחרית בין כשחל בשני ובחמשי בין בשאר הימים. והרמ”א (שם ב) כתב שבתעניות שאינן קבועות קוראים בשני וחמישי בשחרית בפרשת השבוע, ורק בתעניות הקבועות קוראים ב’יחל’ אף בשחרית. [ואם התחילו בטעות קריאת הפרשה, אין מפסיקים. עפ”י שערי אפרים. וכן בתעניות שאינן קבועות, אם התחילו ‘יחל’ – אין חוזרים. משנ”ב].

וקריאה זו אינה מתקנת עזרא – כדברי הפרי-מגדים ר”ס קלה, מה שאין כן הקריאה שבמנחה, כפי שלמדוהו מהמקרא בעזרא. ע’ אגרות משה או”ח ח”ב ה. וע”ע מש”כ השפת-אמת, בהשטמה שבסוף הספר.

*

‘... וכן קבלתי שבפרשת זכור שהוא זמן מחיית עמלק שכל ישראל קורין אז אותה פרשה הוא עת רצון להתפלל על בניו כי במחיית זרע עמלק בא רבוי בורע ישראל, והוא על דרך ‘אמלאה החרבה’ דכשחרבה זו מלאה זו. ועל דרך ‘כל קרני רשעים אגדע’ שעל ידי זה ‘תרוממנה קרנות צדיק’ (מתוך פוקד עקרים לר”צ הכהן סוסי”ה, עמ’ 45).

דף לא

‘ביום הכפורים קוראין אחרי מות... ובמנחה קורין בעריות’ – שאם יש ח”ו בקהל, אחד שפרץ בעריות או בנדה, כיון שקורין לפניו הוא זוכר עבירה שבאה לידו ומתוודה ושב, ולא יהא פרץ על כל העדה, שכל מקום שחטא עריות שם, אנדרלמוסיא באה והורגת טובים ורעים (עפ”י אוצר הגאונים. וערש”י ותוס’). ואמר חכם אחד: מכאן רמז לאדם שאפילו יתעלה במעלות הקדושה עד לשמים, אל יבטח בעצמו שכבר ניצל מפיתויי היצר הרעים והגסים ביותר, שכן בסוף היום הקדוש שכל ישראל נודככו ונעשו כמלאכים, עומד הקורא וקורא לפניהם בפרשת עריות ומוזהיר אותם לבלתי עשות מחוקות התועבות של המקולקלים באומות: מצרים וכנען. לכן אין לו לאדם להסיח דעתו אפילו רגע אחד מן האויב האורב לו בסתר לבו ורוצה להכשילו תמיד בכל דבר מגונה; ואם תעלה לו קדושתו שנתקדש ביום כיפורים כדי להנצל כל השנה מעשות תועבות – קדוש יהא וקדוש ייקרא (מספר התודעה פרק רביעי. ע’ מי השלוח ח”ב סוף תצוה; פרי צדיק זכור א. וע”ע צדקת הצדיק רסג).